

M.A. Examination, 2025
Semester-III
Subject: Sanskrit (Literature Special)
Paper- IX (Drama)

Time: 3 Hours

Full Marks-40

Questions are of value as indicated in the margin

1. Sketch the character of Śarvilaka as depicted in the Third act of the play Mṛcchakaṭika. 12
OR

Explore the identity of Śūdraka with reference to the Āmukha of the play Mṛcchakaṭika.

2. Explain in Sanskrit with reference to the context – 8

दीनानां कल्पवृक्षः स्वगुणफलनतः सज्जनानां कुटुम्बी
आदर्शः शिक्षितानां सुचरितनिकषः शीलवेलासमुद्रः ।
सत्कर्ता नावमन्ता पुरुषगुणनिधिर्दक्षिणोदारसत्त्वो
ह्येकः श्लाघ्यः स जीवत्यधिकगुणतया चोच्छ्वसन्तीव चान्ये ।।

अथवा

द्रव्यं लब्धं द्यूतेनैव दारा मित्रं द्यूतेनैव ।
दत्तं भुक्तं द्यूतेनैव सर्वं नष्टं द्यूतेनैव ।।

3. Sketch the character of Kauṭilya or Rākṣasa as depicted in the play Mudrārākṣasa. 12

OR

Write a note on the historical aspects as understood from the play Mudrārākṣasa.

4. Explain with reference to the context of the verse- 8

चीयते बालिशस्यापि सत्क्षेत्रपतिता कृषिः ।
न शालेः स्तम्बकरिता वसुर्गुणमपेक्षते ।।

अथवा

आनन्दहेतुमपि देवमपास्य नन्दं रक्तासि किं कथय वैरिणि मौर्यपुत्रे ।
दानाम्बुराजिरिव गन्धगजस्य नाशे तत्रैव किं न चपले ! प्रलयं गताऽसि ।।

M.A. Examination, 2025
Semester-III
Subject: Sanskrit (Literature Special)
Paper- X (Mahākāvya)

Time: 3 Hours
Full Marks-40

Questions are of value as indicated in the margin

Group-A

1. अधोनिर्दिष्टेषु श्लोकेषु कयोश्चन व्याख्या सप्रसङ्गं करणीया -

6×2=12

- (क) चयस्त्विषामित्यवधारितं पुरा ततः शरीरीति विभाविताकृतिम् ।
विभुर्विभक्तावयवं पुमानिति क्रमादमुं नारद इत्यबोधि सः ।।
- (ख) न यावदेतावुदपश्यदुत्थितौ जनस्तुषाराञ्जनपर्वताविव ।
स्वहस्तदत्ते मुनिमासने मुनिश्चिरन्तनस्तावदभिन्यवीविशत् ।।
- (ग) स बाल आसीद्वपुषा चतुर्भुजो मुखेन पूर्णेन्दुनिभस्त्रिलोचनः ।
युवा कराक्रान्तमहीभृदुच्चकैरसंशयं सम्प्रति तेजसा रविः ।।

2. अधोनिर्दिष्टयोरन्यतरस्योत्तरं लिखत -

1×8=8

- (क) प्रथमसर्गे वर्णितान् शिशुपालस्य पूर्वजन्मद्वयवृत्तान्तान् वर्णयत ।
- (ख) बृहत्तय्यां शिशुपालवधमहाकाव्यस्य गुरुत्वं विवृणुत ।

Group-B

2. अधोनिर्दिष्टेषु श्लोकेषु कयोश्चन सप्रसङ्गं व्याख्या रचनीया -

6×2=12

- (क) अदृश्यमाना क्वचिदीक्षिता क्वचिन्ममानुयोगे भवतः सरस्वती ।
क्वचित्प्रकाशां क्वचिदस्फुटार्णसं सरस्वतीं जेतुमनाः सरस्वतीम् ।।
- (ख) जलाधिपस्त्वामदिशन्मयि ध्रुवं परेतराजः प्रजिघाय स स्फुटम् ।
मरुत्वतैव प्रहितोऽसि निश्चितं नियोजितश्चोर्ध्वमुखेन तेजसा ।।
- (ग) स धर्मराजः खलु धर्मशीलया त्वयास्ति चित्तातिथितामवापितः ।।
ममापि साधुः प्रतिभात्ययं क्रमश्चकास्ति योग्येन हि योग्यसंगमः ।।

4. अधोनिर्दिष्टयो कस्यचिदेकस्य प्रश्नस्योत्तरं प्रदेयम्-

1×8=8

- (क) नैषधीयचरितमहाकाव्यस्य नवमसर्गवर्णितदिशा नलदमयन्त्योः परस्परालापं वर्णयत ।
- (ख) महाकवेः श्रीहर्षस्य जीवनपरिचयं रचनापरिचयञ्च प्रदत्त ।

M.A. Examination, 2025
Semester-III
Subject: Sanskrit (Literature Special)
Paper- XI (Kāvyaprakāsa)

Time: 3 Hours

Full Marks-

40

(Questions are of equal value)

यथारुचि चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः

10×4=40

1. मम्मटाचार्यस्य मतेन काव्यहेतून् विवृणुत ।
2. काव्यलक्षणं मम्मटोक्तदिशा वर्णयत ।
3. भट्टलोल्लटसम्मतम् उत्पत्तिवादं प्रतिपादयत ।
4. आर्थीव्यञ्जनामवलम्ब्य लघुप्रबन्धं रचयत ।
5. कयोश्चद् द्वयोः टिप्पणी कार्या –
(क) आकांक्षा-योग्यता-सन्निधयः ।
(ख) गुणीभूतव्यङ्ग्यकाव्यम् ।
(ग) तात्पर्यार्थोऽपि केषुचित् ।
6. रसस्य स्वरूपं वर्णयत ।

5×2=10

M.A. Examination, 2025
Semester-III
Subject: Sanskrit (Literature Special)
Paper- XII
(Literary Criticism- Dhvanyāloka and Sāhitya Darpaṇa)

Time: 3 Hours
40

Full Marks-

(Questions are of equal value)

यथारुचि चत्वारः प्रश्नाः समाधेयाः

10×4=40

1. ध्वन्यालोकस्य प्रथमोद्योतानुरोधेन ध्वनिस्थापना कार्या ।

2. ध्वनिविरोधिमितानि उपस्थापयत ।

3. कयोश्चिद् द्वयोः टिप्पणी विधेया –

(5×2=10)

(क) वाक्यं रसात्मकं काव्यम् ।

(ख) कीटानुविद्धरत्नादिसाधारण्येन ----- रसाद्यनुगमः स्फुटः ।

(ग) भक्तिः ध्वनेः लक्षणमुपलक्षणं वा ।

4. लक्षणायाः भेदप्रभेदान् विश्वनाथोक्तदिशा प्रतिपादयत ।

5. विश्वनाथोक्तदिशा नायकस्य भेदान् समालोचयत ।

6. कविराजविश्वनाथस्य आनन्दवर्धनस्य वा जीवनपरिचयं कालपरिचयं रचनापरिचयं च विवृणुत ।

7. सप्रसङ्गं श्लोकद्वयं व्याख्यात –

(5×2=10)

(क) प्रतीयमानं पुनरन्यदेव वस्त्वस्ति वाणीषु महाकवीनाम् ।

यत्तत् प्रसिद्धावयवातिरिक्तं विभाति लावण्यमिवाङ्गनासु ।।

(ख) यत्रार्थः शब्दो वा तमर्थमुपसर्जनीकृतस्वार्थौ ।

व्यङ्क्तः काव्यविशेषः, स ध्वनिरिति सूरिभिः कथितः ।।

(ग) अनुरागवती सन्ध्या दिवसस्तत्पुरस्सरः ।

अहो ! देवगतिश्चित्रा तथापि न समागमः ।।